

RECERCA

53

LES SENTÈNCIES DELS PARES DEL DESERT COL·LECCIÓ ALFABÈTICA

Josep Torné Cubells

LA COL·LECCIÓ ALFABÈTICA DELS APOTEGMES DELS PARES DEL DESERT

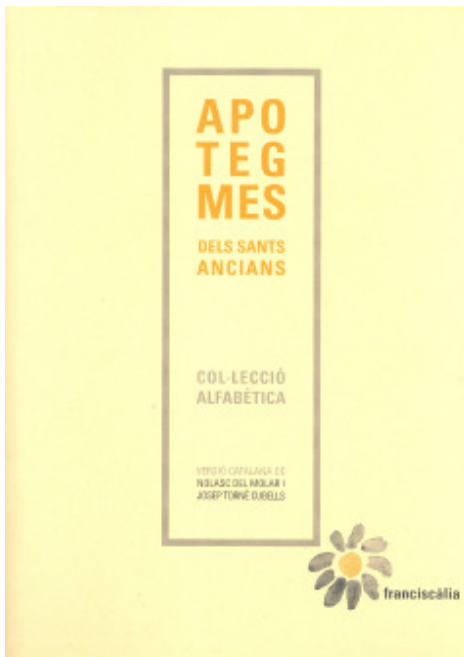
Josep Torné Cubells

Aquest clàssic de la literatura cristiana antiga recull els ensenyaments dels Pares del Desert, els monjos que entre el segle IV i V es retiraren al deserts d'Egipte per viure la vida cristiana amb radicalitat. Aquesta traducció, inèdita fins ara en català, recull la col·lecció alfabètica, és a dir, per autors. De manera que permet conèixer el geni i la saviesa personal de cada monjo. Els apotegmes responen a qüestions molt pràctiques. Els pares del desert eren majoritàriament indoctes i laics, però tenien prestigi per la seva experiència i pel do del discerniment, capacitat de distingir els esperits que habiten els cors. El text, editat pels Frares Caputxins de Catalunya, parteix d'una antiga traducció del p. Nolasc del Molar (1950) i ha estat revisat i ampliat per Josep Torné.

Amb motiu de la publicació de la versió catalana de la col·lecció alfabètica dels apotegmes dels pares del desert, o dels sants ancians, cal fer memòria agraïda del P. Nolasc del Molar, que ja l'any 1929 va començar a fer-ne conèixer alguns fragments en català a la revista *Catalunya Franciscana*¹ (les versions íntegres en francès, anglès, italià o castellà havien d'esperar bastants anys encara). El P. Nolasc va deixar la seva tasca mig enllestida a primers dels cinquanta, però no va revisar l'esborrany de la traducció, desanimat sens dubte per la dificultat d'editar res en català durant la llarga postguerra i més endavant pels problemes de salut. L'edició de 2012 ha requerit una laboriosa revisió del manuscrit i s'hi han afegit els apotegmes descoberts després de l'antiga edició que ell va emprar². Unes concordances i l'índex de noms fan de subsidi a la consulta del volum. No hi ha introducció, remetem el lector a la que es troba precedint la versió catalana de la col·lecció sistemàtica³.

L'edició de la versió catalana de l'esmentada sèrie alfabètica ha estat motiu de les reflexions que segueixen, proposades el dia de la presentació del nou volum (15.06.2012). Per començar recordem que els apotegmes són ensenyaments. No són un gènere monàstic, ni tan sols cristià, abans es donaren en el món clàssic grecoromà. En el nostre cas es tracta de les dites i de les anècdotes, que es van conservar, primer en la memòria i després es van trametre oralment, per tal de formar els qui emprenien el camí de la vida monàstica cristiana en els deserts egipcis dels segles IV i V.

L'antic monaquisme d'Egipte constituïa un medi humà majoritàriament indocte i en ell aquests records eren fonamentals per a la iniciació dels nous en un estil de vida ben peculiar. Allà s'educava buscant la transmissió d'experiència, de saviesa (es pot parlar en sentit etimològic de tradicionalisme), per tant els records selectes a trametre o compartir eren records dels ancians més afavorits amb el do del discerniment o discreció d'esperits. A aquests monjos amb criteri o senderi (de συνδηρεσις) com diu de vegades la nova versió, se'ls

Apotegmes dels sants ancians.

**Col·lecció alfabètica,
(Franciscàlia, 5), versió
catalana de Nolasco del
Molar i Josep Torné
Cubells**

**Barcelona: Província de
Framenors Caputxins de
Catalunya, 2012, 319 pp.**

reconeixia la màxima autoritat i crèdit en qüestions de vida espiritual i en aquest àmbit estaven considerats molt per damunt dels mers campions de l'ascesi o dels monjos de refinada cultura o fins i tot dels qui havien rebut ordes sagrats.

L'ORDENACIÓ PEL NOM DELS ANCIANS SITUA MILLOR LES DIVERGÈNCIES

La publicació de la col·lecció alfabètica d'apotegmes dels grans monjos egipcis ha estat una bona ocasió per reflexionar sobre les diferències entre aquesta ordenació (pel nom dels ancians) i la de la sèrie sistemàtica, que agrupa els diversos elements per temes (compunció, humilitat, pregària contínua,...) que ja va ser publicada l'any 2001. De fet, ni que una bona part dels apotegmes es trobi en una i altra col·lecció (per això hi ha unes concordances al final dels dos volums), és més copiosa la sèrie alfabètica, i encara més, pel fet que a la revisió del pioner treball de traducció del P. Nolasc del Molar li ha estat afegida, amb els números entre claudàtors, una versió d'aquells apotegmes que no figuraven en l'antiga edició Cotelier i que foren publicats pel P. Guy als *Subsidia hagiographica* dels bol·landistes⁴.

Fins i tot si només es llegeixen els apotegmes agrupats sistemàticament, com els del recull llatí de Pelagi i Joan, qualsevol s'adona que

no és possible formar amb ells un tractat, perquè no es tracta d'ensenyaments genèrics, sinó de paraules i d'accions responen a situacions molt concretes.

Davant d'una mateixa qüestió les respostes dels pares solen ser variadíssimes, tal com passa amb la més repetida, que arreu és plantejada de moltes i molt diverses maneres per diferents monjos, «Què he de fer?» o també «Digues-me una paraula» (dom Lucien Regnault de Solesmes feia notar la centralitat d'aquesta petició). Hi ha una multiplicitat de respostes a aquesta demanda, una multiplicitat que només s'entén, si no s'oblida que cada paraula és adreçada a un interlocutor diferent per part d'un ancià també ben concret, que parla o actua des de la seva pròpia experiència religiosa i tenint en compte la peculiar situació del qui se li adreçava.

En realitat la sistematització, pràctica per localitzar assumptes d'interès, enfosqueix força aquest caràcter únic i irrepetible de cada apotegma. Justament l'avantatge de la col·lecció alfabètica és que permet copsar millor la irreductible dimensió interpersonal dels textos. De fet els sants ancians tenien ja una clara consciència de les aparents divergències en el seu ensenyament, i de la seva raó. A una mateixa qüestió Josep de Panefó va donar dues solucions contràries, segons quin era el grau de maduresa espiritual dels qui les plantejaven.

El mateix Pastor preguntà encara l'abat Josep dient: ¿Què he de fer quan se m'acosten les passions? ¿les resistiré o les deixaré entrar? I l'ancià li respon: Deixa-les entrar i combat contra elles. De retorn a Scete ell s'hi estava, fins que arribà a Scete un tebà, que va dir als germans: He preguntat l'abat Josep dient: Si se m'acosta la passió ¿hi resistiré o deixaré que entri? I m'ha contestat: No deixis entrar de cap manera les passions, sinó talla-les de seguida. En sentir l'abat Pastor que l'abat Josep havia parlat així al de Tebes, va alçar-se i se n'anà vers ell a Panefó, i li diu: Pare, jo t'he confiat els meus pensaments; i vet aquí que a mi m'has parlat d'una manera, i d'una altra al tebà. Li respon l'ancià: ¿No saps que t'estimo? I contesta l'altre: Sí. I l'abat Josep: ¿No vas dir-me tu: Parla'm com a tu mateix? Respongué l'abat Pastor: Així és. Li contestà l'ancià: Doncs bé, si t'entraven les passions, tu permetent-ho i acollint-les, et faran més provat. Jo t'he parlat en efecte com a mi mateix. Ara, n'hi ha d'altres als quals no és bo que s'acostin les passions, ans tenen necessitat de tallar-les de seguida (JOSEP DE PANEFÓ 3).

Així mateix l'abat Pastor adaptant-se a les possibilitats reals dóna un consell aparentment massa tebi a un germà encara feble, ben conscient que aquest no seria capaç de seguir el consell millor.

Un germà anà vers l'abat Pastor i li va dir: Sembro el meu camp i en faré caritat. L'ancià li respon: Fas bé. Ell marxà ple d'alacritat i augmentà la caritat. L'abat Anub, que havia sentit la conversa, digué a l'abat Pastor: ¿No tems Déu per haver parlat així al germà? L'ancià va callar i al cap de dos dies l'abat Pastor fa venir el germà i li diu que ho sentís l'abat Anub: ¿Què em vas dir l'altre dia? Perquè el meu pensament estava en una altra cosa. Li diu el germà: Vaig dir-te que sembro el meu camp i que en faré caritat. I li digué l'abat Pastor: Em pensava que em parlaves del teu germà que està en el món, però si ets tu que fas aquesta feina, això no és de monjo. Ell sentint-lo va entristir-se i respongué: No sé fer altra feina sinó aquesta i no puc més que semblar el meu camp. Quan s'hagué retirat, l'abat Anub demanà perdó dient: Perdona'm. I l'abat Pastor va dir: També jo d'antuvi sabia que no és pas una feina de monjo, però vaig parlar segons la seva mentalitat i el vaig encoratjar perquè progressés en la caritat. Ara se n'ha anat trist, però ho farà una altra vegada (PASTOR 22).

Ara bé, no tan sols cal tenir en compte les diferents situacions dels qui preguntaven, i és que també els ancians avançaven i evolucionaven, i algunes vegades responien de grans a una determinada petició d'una manera, malgrat que de joves l'havien resolt d'una altra. Val la pena constatar com el gran abat Pastor, que durant la seva joventut no podia suportar les entremaliadures de son germà petit Paesi, més endavant fins arribà a defensar amb bon humor i bellesa l'inevitable xivarri dels nois dels monestirs.

Contaven de l'abat Pastor que residint a Scete amb dos germans seus el més petit els amoïnava. Diu Pastor a l'altre germà: Aquest petit ens relaxa; aixeca't i anem-nos-en d'aquí. Se n'anaren, doncs, i van deixar-lo. Ell en adonar-se que trigaven els veié que estaven allunyant-se i començà de córrer darrera d'ells cridant. I diu l'abat Pastor: Esperem el germà, que està cansat. Quan aquest hagué arribat prop d'ells, els diu corglaçat: ¿On aneu i em deixeu sol? Li respon l'ancià: Com que ens molestes, per això ens retirem. I ell els diu: Bé, bé, onsevulla que vulgueu, anem-hi junts. I en veure l'ancià la seva

simplicitat diu al seu germà: Tornem-nos-en, germà, perquè ell no ho fa voluntàriament; sinó que és el dimoni que li fa fer. Se'n tornaren, doncs, i anaren al seu indret (PASTOR 180).

Una vegada en presència de l'abat Pastor l'abat Paesi es barallà amb un germà seu fins a fer-se rajar sang del cap, i l'ancià no els digué absolutament res. Entrà l'abat Anub, que en veure'ls diu a l'abat Pastor: ¿Com és que has deixat barallar-se aquests germans sense dir-los res? Respon l'abat Pastor: Són germans, tornaran a fer les paus. Contestà l'abat Anub: ¿Com és això? Has vist com es comportaven ¿i dius que tornaran a fer les paus? Li replicà l'abat Pastor: Posa al teu cor que jo no estava ací (PASTOR 173).

Uns germans de l'abat Pastor li van dir: Anem-nos-en d'aquest indret, perquè ens molesten els monestirs d'aquest paratge i tirarem a perdre les nostres ànimes. Oi més, ploren els infants i no ens deixen tranquils. Els respongué l'abat Pastor: ¿Per les veus dels àngels voleu retirar-vos d'ací? (PASTOR 155).

A partir del que s'ha dit abans, algú es pot preguntar si és que als apotegmes no s'hi poden trobar doctrines proposades amb unanimitat i en tota ocasió. I és clar que sí! Gairebé no hi ha diferències quan els sants ancians responen sobre la recerca de la pregària contínua, quan relativitzen la importància de les gestes ascètiques tan enlluernadores, quan recorden que la humilitat consisteix a sentir-se per dessota tots els homes, quan defugen l'alta especulació exegetica o teològica i se centren en la conversió personal, quan posen la caritat amb els altres davant de qualsevol altra consideració, etc. Però amb freqüència hi ha també moltes doctrines divergents i en resseguirem alguns exemples.

QUATRE PROBLEMES AMB DIFERENTS RESPOSTES

1. Estan els monjos molt per sobre dels seglars o és que poden aprendre alguna cosa d'ells?

L'abat Pambó demanant a uns seglars que s'alcessin al pas d'uns monjos, reflecteix bé la general veneració que hi havia en l'Imperi cristià pels homes i dones de Déu, i també una inequívoca consciència de la superioritat dels monjos sobre els seculars, que també sembla donar-se en l'amma Sinclètica.

S'escaigué una vegada que l'abat Pambó anava amb uns germans de camí vers les contrades d'Egipte i en veure uns seglars asseguts els digué: Alceu-vos i saludeu els germans, per tal de ser beneïts per ells, ja que parlen amb Déu contínuament i les seves boques són santes (PAMBÓ 7).

Digué encara: Cal que nosaltres, que hem contret aquest compromís, posseïm una extrema templança. Els seglars també semblen viure en la templança, sinó que en ells hi ha també la intemperància, ja que pequen amb els altres sentits. En efecte, miren indecentment i riuen desacordadament (SINCLÈTICA 2).

Però que les coses no són tan planes ho descobrí o li fou revelat a l'abat Silvà, desconcertat quan en una visió del judici final s'adonà que es condemnaven molts monjos i se salvaven molts laics.

Ell mateix, estant una vegada amb els germans entrà en èxtasi i caigué de cara a terra. Molt temps després s'aixecà plorant. Els germans el pregaven: ¿Què tens, pare? Ell, però, callava i plorava. I com que l'empenyien a parlar, digué: He estat arrabassat al judici i n'he vist molts de la nostra condició anant al suplici, i molts seglars encaminant-se al Regne. L'ancià plorava i no volia sortir de la seva cel·la; i si se l'obligava a eixir-ne, es tapava la cara amb la caputxa i deia: ¿Per què he de voler veure aquesta llum temporal, que no té cap utilitat? (SILVÀ 2).

Com que els qui es tenen per primers seran els darrers, a Sisoès no li queda altre remei sinó envejar la insospitada capacitat d'estar tot sol, que descobreix en un pobre caçador de nul·la notorietat; a sant Antoni el Gran li és revelada l'oculta santedat d'un metge de la ciutat, que passa del tot inadvertida; i finalment el seglar Eucarist protagonitza amb la seva dona Maria un deliciós relat de vida amagada en Crist.

Sojornava una vegada l'abat Sisoès a la muntanya de l'abat Antoni i, com que el seu servidor va trigar a venir vers ell, no veié cap home durant deu mesos. Es passejava per la muntanya i trobà un faranita caçant bèsties salvatges, i l'ancià li digué: ¿D'on véns? ¿Quant de temps fa que ets aquí? Aquell li respongué: En veritat, abat, d'ençà d'onze mesos que estic en aquesta muntanya i no he vist ningú fora de tu. En acabat de sentir tals paraules l'ancià se n'entrà a la cel·la i es colpejà tot dient: Vet aquí, Sisoès, que t'havies cregut d'haver fet alguna coseta i no has fet ni com aquest seglar (SISOES 7).

A l'abat Antoni una vegada li fou revelat al desert: A ciutat n'hi ha un semblant a tu, metge de professió, que dóna el seu sobrant als qui passen necessitat i cada dia canta el trisagi amb els àngels (ANTONI 24).

Dos dels pares pregaren Déu que els fes conèixer fins a quina mida havien arribat. I els vingué una veu que deia: En aquest poblet d'Egipte hi ha un seglar per nom Eucarist, la dona del qual s'anomena Maria. Vosaltres encara no heu arribat a la mida d'ells. Llavors s'aixecaren tots dos ancians i se n'anaren al poblet, on bo i preguntant trobaren l'estatge d'aquell i la seva

dona, a la qual pregunten: ¿On és el teu home? I ella féu: És pastor i pastura les ovelles. I els introduí al seu habitatge. Quan s'hagué fet vespre, vingué Eucarist amb les ovelles i en veure els ancians els parà taula i va dur aigua per a rentar-los els peus. Però els ancians li diuen: No tastarem res, si no ens fas conèixer les teves activitats. Eucarist va dir amb humilitat: Jo sóc pastor i aquesta és la meva dona. Però els ancians insistiren pregant-lo i ell no volia explicar-se. Llavors li diuen:

Déu ens ha enviat vers tu. En sentir ell tals paraules va espantar-se i els digué: Heus aquí aquestes ovelles que tenim dels nostres pares, i si, el Senyor prosperant-ho, ens en prové algun guany, en fem tres parts: una part per als pobres, una altra per a l'hospitalitat, i la tercera part per al nostre consum. D'ençà que vaig prendre muller, no ens hem sollat ni jo ni ella, ans és verge; cadascun de nosaltres fa llit a part, de nit portem cilicis i de dia els nostres vestits. Fins ara cap home no ho havia sabut. Els ancians en oir-ho se'n meravellaren i regressaren tot glorificant Déu (EUCARIST 1).

2. Cal que un germà es mantingui sempre sota un mateix abat o li és lícit canviar?

Pastor, mestre de discerniment, sense plànyer el valor de l'estabilitat veia del tot clara la necessitat d'un canvi, quan el deixeble no se sent ajudat pel seu ancià. En canvi el jove Zacaries va ser invitat a perseverar sota Carió, abat i pare seu alhora, malgrat l'escassa finor d'esperit d'aquest.

Un germà consultà l'abat Pastor: Estar-me amb el meu abat perjudica la meva ànima ¿M'he de quedar amb ell? Prou sabia l'ancià que aquella companyia el perjudicava i s'admirava que encara li preguntés si havia de quedar-se amb aquell. I li va dir: Queda-t'hi, si vols. El germà se n'anà i es quedà amb aquell. Però retornà per dir a l'abat Pastor: Perjudica la meva ànima. Amb tot, l'ancià no li va dir que se n'allunyés. El germà tornà per tercera vegada i digué: De debò, ja no em quedo més amb ell. Li diu l'ancià: Ara estàs salvat. Vés-te'n i no t'estiguis més amb ell. També li diu: L'home que s'adona del perjudici en la seva ànima, no necessita consultar. Cal preguntar sobre els pensaments amagats i és deure dels ancians respondre; ara bé, pels pecats manifestos no cal consultar, cal tallar immediatament (PASTOR [189]).

En el temps que l'abat Zacaries sojornava a Scete, li vingué una visió, i ell s'aixecà i la féu saber al seu pare Carió. Però l'ancià, activista com era, no estava encertat en aquestes qüestions. Va alçar-se i l'assotà bo i dient: Cosa de dimonis! L'abat Zacaries tanmateix perseverà en la seva idea, s'aixecà, doncs, i va anar-se'n de nit vers l'abat Pastor, i

li notificà el cas i com se sentia inflammat interiorment. L'ancià, que conegué que la cosa venia de Déu, li diu: Vés-te'n vers tal ancià i fes allò que et dirà. I ell va encaminar-se vers l'ancià, el qual, abans de preguntar-li res, s'avançà per dir-li-ho tot i com la visió venia de Déu: Però vés, subjecta't al teu pare (ZACARIES 4).

També l'abat Isaïes es mostrava partidari de no canviar fàcilment d'ancià, però l'abat Isaac, el savi prevere de les Cel·les, havia volgut canviar de formador seguint el seu propi criteri i voluntat; això sí, volgué avisar als ancians, que van ajudar-lo a desdir-se'n i a entendre les coses millor.

Va dir també: El novici que ronda de convent en convent, s'assembla a un animal que és conduït pel cabestre ací i allà (ISAÏES 3).

Digué l'abat Isaac: Quan era jove, m'estava amb l'abat Croni i mai no va dir-me que fes jo cap feina, bé que era vell i tremolava, ans per si sol s'aixecava i ens oferia l'aiguamans a mi i a tothom indistintament. També vaig estar-me amb l'abat Teodor de Ferme, que tampoc no em digué mai de fer res, ans ell mateix parava taula i em deia: Germà, si vols, vine a menjar. I jo li responia: Pare, he vingut vers tu per treure'n profit ¿per què no em dius mai res per fer? L'ancià, però, callava del tot. Jo vaig anar-me'n i ho vaig notificar als ancians; i aquests se'n vingueren vers ell i li digueren: Pare, el germà ha vingut vers la teva santetat per treure'n algun profit ¿com és que no li dius mai res per fer? I els contesta l'ancià: ¿Per ventura sóc un cenobiarca per a manar-lo? Jo per ara no li dic res; però si li ve bé, això que em veu fer, que ho faci ell també. Jo, doncs, des d'aleshores m'avançava i feia allò que anava a fer l'ancià. Ell, però, si feia res, ho feia callant; i això és el que va ensenyar-me, a obrar en silenci (ISAAC DE LES CEL·LES).

3. S'ha d'acollir als visitants amb hospitalitat o convé defugir-los?

Arseni rebutjava asprament les visites per por de la notorietat, ell que havia estat magnat de l'Imperi i havia descobert el valor de la *fuga mundi* com alliberament de convencions i engavanyaments; igualment defugien el tracte amb els visitants o peregrins Teodor de Ferme o Isidor, el prevere, que veia la salvació en la fugida lluny de la gent, tal com era tòpic entre els antics monjos.

Sojornant una vegada l'abat Arseni a Canop, des de Roma vingué a veure'l una verge de família senatorial, molt rica i temerosa de Déu. Fou acollida per l'arquebisbe Teòfil i pregà a aquest que persuadís l'ancià de rebre-la. I se'n vingué vers ell i l'advertí dient: Aquesta tal, de l'ordre senatorial, ha vingut de Roma i et vol veure. L'ancià, però, no accedí a trobar-se amb ella. Doncs bé, quan aquestes coses li foren anunciades, ella manà que ensellessin les atzembles tot dient: Confio en Déu de veure'l, perquè no he vingut a veure un home, que també a la nostra ciutat bé n'hi ha molts, d'homes, ans he vingut a veure un profeta. I quan arribà vora la cel·la de l'ancià, per disposició divina aquest passava un temps lliure fora la cel·la, i ella en veure'l va llançar-se als seus peus. Ell, però, va alçar-la amb enuig i adreçant-se-li diu: Si vols veure la meva cara, té, mira. I ella, de vergonya no esguardà la cara d'aquest. I li fa l'ancià: ¿No has sentit parlar de les meves obres? Aquestes és necessari de mirar ¿I com has gosat d'emprendre semblant navegació? ¿no saps que ets dona? ¿és que no has d'anar-te'n ja? ¿o bé, te'n tornaràs a Roma i diràs a les altres dones: He vist Arseni, i convertiran el mar en una ruta de dones venint cap a mi? I ella digué: Si ho vol el Senyor, no permetré que ací en vingui cap; però prega per mi i recorda't de mi sempre. I aquest en resposta va dir-li: Demano a Déu que esborri del meu cor el record de tu. I en oir tals paraules marxà trasbalsada. I en arribar a ciutat, de tristesa, caigué en febre. Un anuncià al benaventurat arquebisbe Teòfil que estava malalta. I havent anat vers ella, la instava per saber què era el que tenia. I ella li digué: Tant de bo no hagués vingut jo ací! Perquè he dit a l'ancià: Recorda't de mi. I m'ha respost: Demano a Déu que esborri del meu cor el record de tu. I vet aquí que jo moro de tristesa. I li contestà l'arquebisbe: ¿No saps que ets dona i que per les dones l'enemic mou guerra als sants? A això s'ha referit l'ancià; ja que pregarà sempre per la teva ànima. I així va revifar-se el seu ànim i marxà amb alegria cap a la seva terra (ARSENI 28).

Deien de l'abat Arseni i de l'abat Teodor de Ferme, que odiaven la glòria humana més que tothom. I per això l'abat Arseni no sortia fàcilment a l'encontre de ningú. L'abat Teodor, en canvi, certament hi sortia, però era com una espasa (ARSENI 31).

Contaven de l'abat Isidor, que quan anava vers ell un germà, es refugiava dintre la cel·la. I li deien els germans: Abat ¿què és això que fas? I ell deia: Fins les feres, quan fugen cap als seus cataus, se salven. I deia això per a utilitat dels germans (ISIDOR, PREVERE 7).

Però l'entenimentat abat Pastor percebia amb la seva proverbial finor d'esperit que de res no serveix l'allunyament material sense l'interior.

Un germà va arribar-se fins a l'abat Pastor en la segona setmana de quaresma i després d'exposar-li els seus pensaments i de trobar solaç li diu: Ha vingut de poc com no m'he estat de venir ací avui. Li pregunta l'ancià: Per què? I respon el germà: M'he pensat que a causa de la quaresma no se m'obriria. Li fa l'abat Pastor: Nosaltres hem après no pas a tancar la porta de fusta, sinó la porta de la llengua (PASTOR 58).

Antic bandoler i nubi d'imponent presència, l'abat Moisès posava l'acolliment càlid dels germans fins per sobre de l'observança del dejuni, era com si volgués oferir una mena de compensació per les seves violències anteriors. Per fi, en un dels apotegmes de l'abat Apol·lo es provà de donar una bona fonamentació bíblica a l'excel·lent valor de l'hospitalitat, del seu sentit religiós.

Una vegada es donà a Scete una ordre: Aquesta setmana dejuneu. I en aquella ocasió es presentaren a l'abat Moisès uns germans d'Egipte i va coure per a ells una mica de cosa. Els veïns en veure el fum digueren als clergues: Mireu, Moisès ha trencat l'ordre i s'ha cuit alguna cosa. Ells respongueren: Quan vindrà, ja parlarem amb ell. En ser dissabte els clergues, que sabien el gran règim de vida de l'abat Moisès, li digueren davant el poble: Oh abat Moisès, has trencat l'ordre dels homes i has guardat la de Déu (MOISÈS 5).

Va dir ell mateix sobre l'acolliment dels germans: Convé d'adorar els germans que vénen, ja que no adorem a ells, sinó a Déu. Així es va dir: Has vist el teu germà, has vist el Senyor, el teu Déu (Ex 20: 2); i això, prosseguí, ho hem heretat d'Abraham (cf. Gn 18: 1-15). Quan acolliu algú, forceu-lo a reposar; i això ho hem après de Lot, que forçà els àngels (cf. Gn 19: 1-29) (APOL·LO 3).

4. És necessari tenir llibres o és millor desprendre-se'n per amor de la pobresa?

El preu altíssim dels llibres en paper i encara més en pergamí, així com l'amor de la pobresa i de l'almoïna, expliquen la renúncia d'alguns monjos a posseir-ne com decidí Teodor de Ferme instat per Macari el Gran, que tot i així no els menyspreava pas.

L'abat Teodor de Ferme, que posseïa tres bells llibres, se n'anà vers l'abat Macari i li diu: Tinc tres llibres i em són profitosos, també se'n serveixen els germans i en treuen profit. Dignes-me, doncs, què he de fer ¿els retinc en profit meu i dels germans o els venc per donar-ne el preu als pobres? I contestà l'ancià dient: Bones són certament les obres, però millor que tot la pobresa. Va vendre els llibres i en donà el preu als pobres (TEODOR DE FERME 1).

Radicalitzant aquesta línia Serapí s'escandalitzà davant el luxe que suposava una lleixa plena de volums, però fins i tot un monjo cultivat com Gelasi, amb admirable impassibilitat i exquisida caritat, renuncià a recuperar un molt valuós còdex, que li havia estat furat.

Un germà interpel·là l'abat Serapí així: Dignes-me alguna paraula. Li respon l'ancià: ¿Què tinc per a dir-te? Has agafat el que era de les vídues i dels orfes, i ho has posat en aquesta lleixa. I és que la va veure plena de llibres (SERAPÍ 2).

Contaven de l'abat Gelasi que tenia una Bíblia en pergamí avaluada en divuit monedes de plata i hi havia escrit tot l'Antic Testament i el Nou. Estava posada a l'església perquè la llegís el germà que volgués. Vingué, però, un germà foraster a trobar l'ancià i en veure el llibre va cobejar-lo, el robà i va anar-se'n. L'ancià no va perseguir-lo seguint-li els passos per agafar-lo, encara que se n'havia adonat. Aquell, doncs,

marxà a ciutat i anà a vendre'l; i en trobar qui li volia comprar, li'n demanà el preu de setze monedes. Però el qui volia comprar-lo, li diu: Deixa-me'l primer per a examinar-lo i aleshores te'n lliuraré el preu. En efecte, ell l'hi féu a mans i l'altre l'agafà, el dugué a l'abat Gelasi perquè l'examinés i també li digué la quantitat que en demanava el venedor. I contesta l'ancià: Compra'l, perquè és bell i val el preu que has dit. Però l'home en tornar ho digué d'altra manera al venedor i no pas tal com li havia dit l'ancià, i fa: Mira, l'he ensenyat a l'abat Gelasi

i m'ha dit que és car i que no val el preu que m'has dit. En sentir-ho aquell pregunta: ¿No t'ha dit res més l'ancià? Li respon: No. Aleshores afegeix aquell: Ja no te'l vull vendre. Llavors compungit va anar-se'n vers l'ancià i li pregà que acceptés el llibre, sinó que l'ancià no volia acceptar-lo. Aleshores li diu el germà: Si no prens el llibre, no tinc repòs. Li contestà l'ancià: Si no has de tenir repòs, mira, l'accepto. I aquell germà, havent-se aprofitat de l'acció de l'ancià, romangué allà fins a la seva mort (GELASI 1).

Però malgrat tot això sabem que els abats Sisoès o Silvà tenien llibres a mà, i se'n servien. I sant Epifani de Salamina fa una lloança tan bonica dels llibres i de la seva benèfica influència, que pot fer la delícia de qualsevol bibliòfil.

Una vegada vingueren uns arrians a l'abat Sisoès, a la muntanya de l'abat Antoni, i començaren de parlar contra els ortodoxos. L'ancià no els respongué res, però cridà el seu deixeble i digué: Abraham, porta'm el llibre del sant Atanasi i llegeix-lo. Aleshores, en callar aquells es conegué la seva heretgia. I els acomiadà en pau (SISOES 25).

Va anar-se'n un germà a l'abat Silvà, a la muntanya del Sinaí, i en veure els germans treballant digué a l'ancià: No treballeu pel menjar que es corromp (Jo 6: 27). Maria ha triat la millor part (Lc 10: 42).

L'ancià va dir al seu deixeble: Zacaries, dona un llibre al germà i porta'l a una cel·la on no hi hagi res més. Quan arribà l'hora de nona aquell guaita a la porta per veure si envien algú a cridar-lo per menjar; i com que ningú no el va cridar, s'aixecà i va anar-se'n a l'ancià i li diu: ¿No han menjat avui el germans abat? Li contesta l'ancià: Sí. Ell replica: ¿I per què no m'heu cridat? I li diu l'ancià: Perquè tu ets home espiritual i no tens necessitat d'aquest aliment; nosaltres en canvi, com a carnals que som, volem menjar i per això treballem; tu, però, has escollit la part més bella llegint tot el dia, i no vols prendre un menjar carnal. En sentir aquestes coses aquell s'inclinà humilment i digué: Perdoneu-me, abat. Li fa l'ancià: Sens dubte també Maria té necessitat de Marta, i és per Marta que també Maria ha estat elogiada (SILVÀ 5).

Digué així mateix: És necessària la possessió de llibres cristians als qui poden. I és que la vista dels llibres per ella mateixa ens torna més tardans envers el pecat i ens estimula a aixecar-nos més de cara a la justícia (EPIFANI 8).

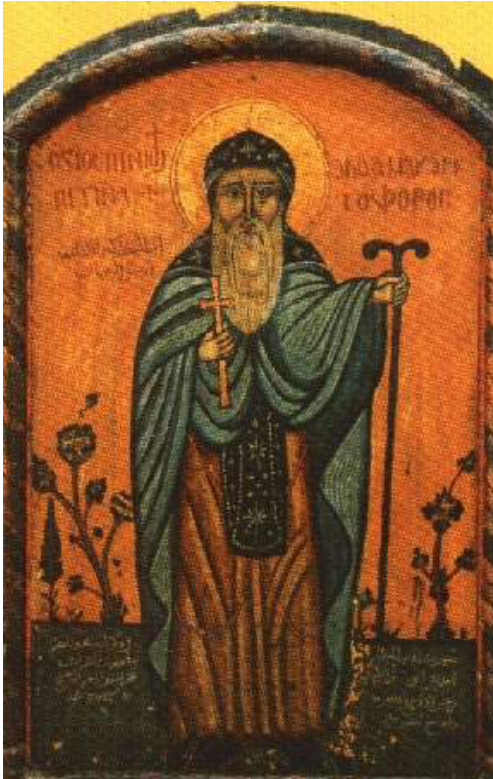
LA DIMENSIÓ MÍSTICA QUE ELS ANCIANS NO VOLIEN EXHIBIR

En fi, moltes contradiccions en els apotegmes no semblen tan contradictòries quan se'n coneix el context relacional. Massa sovint oblidem que la condició humana és complexa, o més ben dit, és difícil de reduir a explicacions a base del nostre limitat llenguatge. Justament aquesta aguda consciència de les limitacions i dels perills de la verbalització dóna raó d'una contradicció només aparent: el secret dels pares entorn la pregària, sobre la interpretació de l'Esclusiva sagrada, sobre el sentit profund de la litúrgia... un silenci que podria fer pensar en poc interès o poca experiència en aquests àmbits, però res més fals. Encara que no pot deixar de xocar a l'espiritualisme dels nostres temps, tan amic de sublimitats, l'aversion dels ancians egipcis als discursos elevats i la seva pertinaç dedicació a les qüestions de la lluita contra el pecat, tenen motius consistents.

Vers ell vingueren uns germans i el preguntaren dient-li: ¿Què significa el que hi ha escrit en Job: Ni els cels no són purs als seus ulls? (Jb 15: 15). I l'ancià respongué dient-los: Els germans deixen de

banda els seus pecats i escruten els cels! En resum aquesta és la significació d'aquest passatge: Com que Ell sol és pur, per això va dir que ni els cels no són purs (ZENÓ 4).

Una vegada un germà va anar des de la contrada de l'abat Pastor a terra estranya, i allà va trobar-se amb cert anacoreta que tenia una gran caritat i molts hi acudien. El germà va parlar-li de l'abat Pastor i ell en sentir la virtut d'aquest desitjà veure'l. Quan després d'un temps el germà tornà a Egipte, l'anacoreta va alçar-se i se'n vingué de la terra estranya a Egipte vers el germà, que un dia l'havia visitat, ja que li havia dit on s'estava. I aquest quan el va veure se'n meravellà i se'n alegrà molt. I l'anacoreta digué: Fes-me la caritat, porta'm a l'abat Pastor. Ell l'agafà i va anar-se'n vers

l'ancià, a qui declarà les coses d'aquell dient: És un gran home, que té molta caritat i rep molt d'honor al seu país. Li vaig parlar de tu i ha vingut desitjós de veure't. El va rebre, doncs, amb alegria i després de saludar-se mútuament s'assegueren i el foraster començà a parlar de l'Escriptura, de coses espirituals i celestials. L'abat Pastor girà la cara i no li tornà resposta. En veure que no parlava amb ell, el foraster es contristà i marxà, i diu al germà que l'havia conduït: He fet tota aquesta peregrinació en debades, perquè he vingut vers l'ancià i ell no vol parlar amb mi. Entrà el germà prop l'abat Pastor i li digué: Abat, per tu ha vingut aquest gran home, que té tanta de glòria al seu país ¿per

què no has parlat amb ell? I li diu l'ancià: Ell és dels de dalt i parla de coses celestials; jo, en canvi, sóc dels de baix i parlo de coses terrenals. Si m'hagués parlat de les passions de l'ànima, jo li hauria respost, però en coses espirituals jo no hi entenc. Sortí, doncs, el germà i digué a l'altre: L'ancià no parla amb facilitat de l'Esriptura, però si se li parla de les passions de l'ànima, contesta. Aquell anacoreta, colpit, entrà prop l'ancià i li digué: ¿Abat, què he de fer per dominar les passions de l'ànima? I l'ancià amb alegria li prestà atenció i digué: Aquest cop has vingut bé; ara obre la teva boca sobre aquestes coses, que jo te l'ompliré de béns (Ps 80: 11). I ell havent-ne tret molt de profit deia: Verament, aquest és l'autèntic camí. I va tornar-se'n al seu país, després de donar gràcies a Déu per haver merescut trobar-se amb tal ancià (PASTOR 8).

Habitualment, doncs, els monjos mantenien un espès silenci entorn del contingut de la seva pregària, ni que fossin uns homes que hi dedicaven la vida. El secret que Jesús aconsellava al Sermó de la Muntanya era observat pels autèntics homes de Déu.

Contà l'abat Pastor que l'abat Moisès interrogà l'abat Zacaries, quan estava a punt de morir: Què veus? I li respon: ¿No és millor callar, pare? I contestà: Sí, fill, calla. A l'hora de la seva mort l'abat Isidor, que estava assegut mirant al cel, digué: Alegra't, alegra't, fill meu, Zacaries, que se t'han obert les portes del regne dels cels! (ZACARIES).

Ell mateix s'estava un cop a l'església i llançava sospirs sense adonar-se que hi havia algú darrera seu. I en adonar-se'n es prosternà dient: Perdona'm, pare, que encara no estic catequitzat (JOAN EL NAN 23).

Però alguna vegada, com per una escletxa, els apotegmes deixen albirar la profunditat i la intensitat de la vida mística d'aquells monjos. Proposem senzillament alguns textos que permeten endevinar el tresor amagat al desert. Calen comentaris?

Digué l'abat Antoni: Jo ja no temo Déu, ans me l'estimo; perquè l'amor foragita el temor (1 Jo 4: 18) (ANTONI 32).

Una altra vegada entrà el seu deixeble Zacaries i el trobà en èxtasi, i les seves mans estaven esteses vers el cel. Tancà la porta i sortí. Hi anà cap a l'hora de sexta i de nona, i el trobà de la mateixa manera; vers l'hora dècima trucà, hi entrà, va trobar-lo descansant i li diu: ¿Què tens avui, pare? Respongué: Avui estic malalt, fill. Aquell, però, li agafà els peus i li va dir: No et deixaré pas, si no em dius el que has vist. Li respon l'ancià: Jo he estat arrabassat al cel (cf. 2 Cor 12: 4) i he vist la glòria de Déu; he estat allà fins ara i en aquest moment n'he estat separat (SILVÀ 3).

Contà l'abat Josep que l'abat Isaac va dir-li: M'estava jo una vegada amb l'abat Pastor i vaig veure'l arrabassat en èxtasi. I com que jo tenia molta franquesa amb ell, tot demanant-li'n dispensa, vaig pregar-lo així: Digues-me on eres. I ell respongué: La meva pensa s'esqueia on santa Maria, la Mare de Déu, estigué dempeus plorant, vora la creu del Salvador. I jo voldria sempre plorar així (PASTOR 144).

Deien de l'abat Pambó, que tal com Moisès rebé la imatge de glòria d'Adam, quan la seva cara esdevingué resplendent (Ex 34: 29), així també el rostre de l'abat Pambó brillava com un llamp i era com un rei assegut sobre el seu soli. Igualment foren també l'abat Silvà i l'abat Sisoès (PAMBÓ 12).

Contaven de l'abat Titoes que quan estava en oració, si no abaixava de seguida les mans, la seva ànima era transportada endalt. I quan s'esqueia que els germans pregaven amb ell, tenia cura d'abaixar tot seguit les mans, perquè la seva ànima no fos transportada amunt i no s'hi retardés (TITOES 1).

Un germà se n'anà a la cel·la de l'abat Arseni a Scete i observant per la porteta veu l'ancià tot com foc; perquè el germà era digne de veure-ho. I quan trucà, l'ancià va sortir i veié el germà com tot estupefacte, i li digué: ¿Fa molta estona que truques? ¿és que potser has vist res ací? I respongué: No. I després d'enraonar amb ell, l'acomiadà (ARSENI 27).

Anà l'abat Lot vers l'abat Josep i li digué: Pare, tal com puc aconpleixo el meu ofici breu, el meu petit dejuni, l'oració, la meditació i la solitud; i tal com puc mantinc la puresa en els meus pensaments. Doncs ¿què he de fer encara? Llavors l'ancià va alçar-se, estengué les mans cap al cel i els seus dits es tornaren com deu torxes de foc. I li contestà: Si vols, sigues tot com foc (JOSEP DE PANEFÓ 7).

Notes

¹ *Els Pares del desert. Exhortacions espirituals*, traducció de NOLASC DEL MOLAR o.f.m. cap.: *Catalunya Franciscana* 7 (1929) 157-158, 179-181, 209-210; 8 (1930) 134-135, 197-199, 221-222, 246-247, 269-270; 9 (1931) 14-15, 35-36, 62-63, 88-89, 142-143, 171-173.

² Jean Baptiste COTELIER, ed., *Ecclesiae Graecae Monumenta*, I, Paris: Muguet, 1677 (reproduït en Jean Paul MIGNE, ed., *Patrologia Graeca*, vol. 65: col. 72-440).

³ *Apotejmes dels pares del desert* (Clàssics del Cristianisme, 87), introducció de Josep TORNÉ i traducció de Josep VIVES, Barcelona: Proa, 2001. [Versió de la sèrie sistemàtica de Pelagi i Joan].

⁴ Jean-Claude GUY, S.I., *Recherches sur la tradition grecque des Apophtegmata Patrum* (Subsidia hagiographica, n° 36) Bruxelles: Societé des Bollandistes, 1962 [textos en grec]

